

ÎNDUMNEZEIREA OMULUI, ACT CE ARE DREPT CONSECINȚĂ TRANSFIGURAREA CREAȚIEI

Drd. Cosmin Iulian CÎRSTEA,

Școala Doctorală „Dumitru Stăniloae”, Facultatea de Teologie Ortodoxă
„Justinian Patriarhul”, Universitatea din București,

ROMÂNIA,

Email: cosminiulian93@yahoo.com

ABSTRACT

The deification of man, an act which has as its consequence the transfiguration of creation. By deifying human nature, Christ gives man the possibility, by opening himself to grace and working with it, to actualize on a personal level the union between human nature and the divine nature which was produced in the Person of the Son. Man opens himself to Christ, so that Christ may work and take shape in him, and man, through the sanctification of his own body, may work for the sanctification of the whole universe, so that all creation may be filled with the glory of the Creator of all. Man unites himself with Christ, and Christ works in tandem with him to fill all creation with grace.

Keywords: deification, man, creation, vocation, priest;â

INTRODUCERE

Dumnezeu a creat lumea pentru ca aceasta să se împărtășească de Sine și astfel să dobândească prin har existența fericită pe care o are El prin însăși natura Sa. Bineînțeles că prin creație, înțelegem în primul rând omul care se poate împărtăși conștient și în cel mai înalt grad de Dumnezeu. Doar o făptură rațională poate intra în dialog cu Rațiunea supremă. Restul creației va primi numai în măsura în care are această capacitate, conform rațiunilor după care a fost creată, harul îndumnezeitor.

Trebuie spus că omul este cel care are misiunea de a uni cu Dumnezeu întreaga creație. Fiind într-o legătură ontologică cu lumea prin intermediul trupului, îndumnezeindu-se el, starea lui de desăvârșire în unirea cu Creatorul se va răsfrânge și asupra creației.

1. UNIREA CU DUMNEZEU A OMULUI ȘI A CREAȚIEI, PLANUL CEL VEȘNIC AL LUI DUMNEZEU

Planul cel veșnic al lui Dumnezeu este acela de unire cu Sine în har a omului și prin el, a întregii creații. Sfântul Maxim Mărturisitorul, preluând și continuând teologia Sfântului Dionisie Pseudo-Areopagitul¹, afirmă că toată creația este chemată la îndumnezeire prin intermediul omului,² lucru susținut și de alți sfinți părinți și teologi³ ai Bisericii.

¹ SFÂNTUL DIONISIE AREOPAGITUL, *De Divinis Nominibus*, IV, 1, coll. PG 3, 694BC [trad. rom. SFÂNTUL DIONISIE AREOPAGITUL, *Despre Numirile Dumnezeiești, Opere complete*, trad. Pr. Prof. Dr. Dumitru STĂNILOAE, Ed. Paideia, București, 1996, pp. 145–146].

² SFÂNTUL MAXIM MĂRTURISITORUL, *Ambigua*, Io, 7, PG 91, 1088D-1089A [trad. rom. SFÂNTUL MAXIM MĂRTURISITORUL, *Ambigua*, Io., 7, PSB 80, trad. Pr. Prof. Dr. D. STĂNILOAE, E.I.B.M.B.O.R., București, 1983, pp. 90–91.]; SFÂNTUL MAXIM MĂRTURISITORUL, *Quaestiones ad Thalassium*, 2, 13, 22, 59, 60, PG 90, 272AB

„Iconomia lui Dumnezeu sau planul Lui cu privire la lume constă în îndumnezeirea lumii create, care, în urma păcatului, implică și mântuirea. Mântuirea și îndumnezeirea lumii presupun, ca prim act divin, crearea ei. Mântuirea și îndumnezeirea vizează, fără îndoială, în mod direct umanitatea, dar nu o umanitate desprinsă de natură, ci unită ontologic cu natura. Căci natura ține de om, sau întregeste pe om, și omul nu se poate desăvârși fără să reflecteze și să lucreze asupra naturii. De aceea prin lume se înțelege atât natura, cât și umanitatea; sau, când se indică prin cuvântul lume una din ele, totdeauna este subînțeleasă și cealaltă.”⁴

Este clar că îndumnezeirea lumii create nu poate fi privită separat de îndumnezeirea omului, ci este parte integrantă a ei.⁵ Îndumnezeirea creației nu poate fi atinsă fără făptura umană, deoarece lumea nu se identifică cu Dumnezeu, în sens panteist, ci omul o atrage după sine în cea mai intimă unire după har cu Creatorul, ca prelungire a sa.

Lumea și omul, sunt așadar interconectați, influențându-se reciproc și parcurgând împreună drumul spre desăvârșire. Când omul este în dialog cu Dumnezeu, creația este transfigurată și ridicată pe un plan superior, omul influențând în mod direct toată natura. Dar totodată și lumea are o influență majoră asupra omului. Acesta din urmă nu poate ocoli formele și legile ei pentru că are o misiune specială în legătură cu ea, misiune de care depinde însăși mântuirea lui; viața lui și activitatea spirituală trebuie să se desfășoare ținând cont și de restul creației. Prin lume crește omul la înălțimea cunoașterii lui Dumnezeu și a capacității de partener al Lui.⁶

Astfel, lumea este „pedagog” spre Hristos și realitate care îl ajută pe om să-și dezvolte facultățile spirituale. Depinde desigur de modul în care acesta se raportează la ea. În sens metaforic, lumea este pomul cunoștinței binelui și răului: dacă o trăim ca „fereastră” prin care Îl contemplăm pe Creator, ne mântuim și ne îndumnezeim, aducând totodată și transfigurarea creației. Dacă însă o considerăm ca pe o „oglină” în care se reflectă doar propria noastră dorință de a consuma roadele ei și de a o folosi în scop egoist, ne ratăm vocația.⁷

Folosirea creației de către om în scop bun aduce binecuvântarea lui Dumnezeu și asupra omului și asupra materiei folosite: „(...) binecuvântat e lemnul care slujește la o trebuință binecuvântată.” (Înț. Sol. 14,7). De asemenea, „Țarina, când absoarbe ploaia ce se coboară adeseori asupra ei și rodește iarba folositoare celor pentru care a fost muncită, primește binecuvântarea de la Dumnezeu” (Evr. 6, 7).⁸

293D-296C 321A 609A 621A-C [trad. rom. SFÂNTUL MAXIM MĂRTURISITORUL, 2, 13, 22, 59, 60, *Răspunsuri către Talasie, Filocalia* 3, trad. Pr. Prof. Dr. D. STĂNILOAE, Apologeticum, București, 2005. pp. 44–45, 69–70, 101–102, 346–347, 359–361.]; SFÂNTUL MAXIM MĂRTURISITORUL, *Capita theologiae et aecnomiae*, I, 55-56, PG 90, 1104BC [trad. rom. SFÂNTUL MAXIM MĂRTURISITORUL, *Capete teologice sau gnostice, Filocalia* 2, trad. Pr. Prof. Dr. D. STĂNILOAE Apologeticum, București, 2005. I, 55-56, pp. 187–188.].

³ Jean-Claude LARCHET, *La divinisation de l'homme selon saint Maxime le Confesseur*, Editions du Cerf, Paris, 1996, pp. 105-124, 663-665 [trad. rom. J.-C. Larchet, *Îndumnezeirea omului la Sfântul Maxim Mărturisitorul*, pp. 103–124, 746–748], Jules GROSS, *La Divinisation du chrétien d'après les Pères grecs*, Gabalda, Paris, 1938 passim, L. THUMBERG, *Microcosm and Mediator. The Theological Anthropology of Maximus the Confessor*, Open Court Publishing Company, Illinois, 1995, passim. SHERWOOD, *The Earlier Ambigua of Saint Maximus the Confessor and his Refutation of Origenism*, Orbis Catholicus, Roma, 1955, passim.

⁴ PR. PROF. DR. D. STĂNILOAE, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. II, E.I.B.M.O., București, 2010, p. 337.

⁵ Pr. Prof. Dr. D. STĂNILOAE, *Teologia Ascetică și Mistică Ortodoxă*, Ed. Basilica, București, 2019, p. 32.

⁶ Polycarp SHERWOOD, *St. Maximus the confessor: The ascetic life. The four centuries on charity*, Longmans, Green and Co, Londra, 1955, pp. 46–48.

⁷ Pr. Prof. Dr. D. Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. I, E.I.B.M.O., București, 2010, p. 376.

⁸ Diac. Daniel GLIGORE, *Sacerdoțiul omului. Omul ca preot al creației*, Ed. Dacpress, Curtea de Argeș, 2004, p. 91.

Din contră, neascultarea și nerespectarea poruncilor divine de către om produce anomalii și dezastru în toată creația: „*Iar de nu Mă veți asculta și nu veți păzi aceste porunci ale Mele, de veți disprețui așezămintele Mele și de se va scârbi sufletul vostru de legile Mele, neîmplinind poruncile Mele și călcând legământul Meu, atunci și Eu Mă port cu voi așa: Voi trimite asupra voastră groaza, lingoarea și frigurile, de care vi se vor secătui ochii și vi se va istovi sufletul; veți semăna semințe în zadar și vrăjmașii voștri le vor mânca.(...)cerul îl voi face ca fierul, iar pământul vostru ca arama. În zadar vă veți cheltui puterile voastre, că pământul vostru nu-și va da roadele sale, nici pomii din țara voastră nu-și vor da poamele lor.*” (Lev. 26, 14- 16,19-20).

Omul este așezat ca stăpân al ei și ca împreună-purtător de grijă al creației cu Dumnezeu. Dacă el se comportă vizavi de ea în conformitate cu scopul pentru care Dumnezeu a creat-o, lumea se lasă modelată de om și îi este prielnică. Dacă însă omul nesocotește aceste rațiuni ale ei, lumea îl vede ca pe un dușman demn de respingere⁹: „Păziți toate așezămintele Mele și toate hotărârile Mele și le pliniți și nu vă va arunca de pe sine pământul în care vă voi duce să trăiți.” (Lev. 20, 22).

Comuniunea omului cu Dumnezeu este salvatoare pentru sine și pentru întreaga creație. Prin rugăciune, trupul și sufletul omului se ritmicizează după pulsațiile eterne ale harului divin. Influența trăirii omului în comuniunea cu Dumnezeu nu se rezumă doar la sfera omenească, ci se exercită ca o înrăurire cosmică asupra întregii naturi. Prin om, întreaga creație participă la ea.¹⁰

Nichifor Crainic spune că în comuniune cu Dumnezeu, omului i se descoperă sensul înalt al creației, la fel cum în aceeași comuniune înțelege și sensurile adânci ale Scripturii. Legătura cu Creatorul îl face pe om să vadă rațiunile creației și să o înțeleagă pe deplin: “*Și când mă rugam în reculegerea intimă a inimii mele, tot ceea ce mă înconjură îmi apăru fermecător și miraculos: arborii, iarba, păsările, pământul, aerul, lumina păreau să-mi spună că totul a fost creat pentru om, că totul dovedește dragostea lui Dumnezeu pentru om, că totul se ruga lui Dumnezeu și toate îi aduceau laudă și adorare.*”¹¹

În rugăciunea contemplativă omul aduce în fața lui Dumnezeu întreaga lume sensibilă și inteligibilă, pe care o rezumă și o conține în el ca microcosmos. La acest nivel spiritual, omul “înțelege graiul tuturor făpturilor și se poate face înțeles de ele”¹². Sunt cunoscute numeroase cazuri din viețile sfinților, când animalele sălbatice deveneau ascultătoare în prezența oamenilor cu viață duhovnicească înaltă. Și nu numai animalele, ci întreaga natură arăta o armonizare deosebită cu omul.¹³ Aceste fenomene de reacordare miraculoasă a omului cu fiarele sălbatice și cu întreg cosmosul nu sunt altceva decât prefigurări ale pământului eshatologic, unde armonia Creatorului cu omul și cu întreg universul va fi desăvârșită.

Legătura dintre om și natură se vede și prin faptul că de multe ori, prin rugăciunea omului se dă glas și rugăciunii creației. La rugăciunea pentru ploaie¹⁴ de exemplu, omul se roagă și în numele naturii necuvântătoare: „*Omul bântuit de secetă împreună cu natura întregă dă glas în această rugăciune, smulsă din nenorocirea tuturor ogoarelor, semințelor, ierburilor, arborilor, păsărilor și animalelor, văzduhurilor; întreaga lume creaturală,*

⁹ Pr. Prof. Dr. D. STĂNILOAE, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. I, pp. 380–381.

¹⁰ Diac. D. GLIGORE, *Sacerdoșul omului...*, p. 92.

¹¹ Nichifor CRAINIC, *Sfințenia, împlinirea umanului: curs de teologie mistică*, Ed. Trinitas, Iași, 1993, p. 162.

¹² N. CRAINIC, *Sfințenia, împlinirea umanului...*, p. 162.

¹³ *Patericul sau apoftegmele Părinților din pustia Egiptului*, trad. Dan UNGUREANU, Ed. Învierea, Timișoara, 2009, passim.

¹⁴ *Molitifelnic*, E.I.B.M.B.O.R., București, 2002, pp. 447–456.

îngrozită, participă la implorarea milelor cerești, înfrățită într-o solidaritate universală de o covârșitoare putere. Nu mai e atunci omul singur, care se roagă, ci cosmosul întreg capătă grai prin el.”¹⁵

Omul este un microcosmos, o chintesență reprezentativă a marelui cosmos. Întreaga creație a fost făcută înaintea „preotului” ei pentru a se împlini prin el. Fericirea sau nefericirea omului este fericirea sau nefericirea creaturilor. Acestea se bucură sau suferă prin om; căderea lui e și căderea lor. Momentul dramatic de pe Golgota, când Hristos își dă duhul în mâinile Tatălui, produce dereglări cosmice: soarele se întunecă, cerul se despică de fulgere și trăsnete, pământul se cutremură, temeliiile lumii se zguduie în spasmul cosmic care însoțește spasmul ultim al Răstignitului. Universul tot participă la moartea de pe cruce fiindcă Iisus Hristos, Cuvântul, este rațiunea de a fi a făpturii universale.

Data fiind această legătură ontologică dintre creație și om, acesta din urmă este cel prin care creația capătă un sens. Fiind creată din nimic, lumea este sub amenințarea permanentă a întoarcerii în nimic, amenințare pe care toate creaturile o trăiesc ca stricăciune și moarte. Lumea se poate pierde pentru că nu are prin sine posibilitatea supraviețuirii. Însă, odată adusă la existență, lumea nu a fost părăsită de Dumnezeu, ci îi poartă de grijă, angajându-l în același timp și pe om în acest proces. Omul a fost creat astfel ca purtător de grijă al creației; este în mod ontologic un factor de influență al ei; depinde însă de el dacă alege să își urmeze vocația sau să o rateze. Rațiunea și libertatea de voință a omului, darurile care îi oferă demnitatea de a fi partener al lui Dumnezeu pot fi folosite de om în două direcții diametral opuse. Pe deoparte, pot constitui mijloc de raportare a creației întregi la Creator, într-o dispoziție doxologică;¹⁶ omul își împlinește astfel menirea sa de “preot al creației”. În acest sens, Biserica se ocupă permanent de întreaga frumusețe a lumii văzute; a făcut dintotdeauna ecologie (fără să exagereze), pentru că mereu a iubit creația, dar nu a idolatrizat-o. Calendarul liturgic este negreșit aproape de ritmurile firii.¹⁷

Pe de altă parte, omul poate supune natura patimilor sale egoiste ceea ce duce la distrugere, la moarte., astfel ratându-și vocația, aceea de a conduce lumea spre Creatorul ei.¹⁸ Legătura dintre om și restul creației, și mai ales menirea lui în raport cu aceasta se vede foarte clar încă de la aducerea la existență a omului. Dumnezeu îi spune: „Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul și-l supuneți; și stăpâniți peste peștii mării, peste păsările cerului, peste toate animalele, peste toate vietățile ce se mișcă pe pământ și peste tot pământul!” (Fac. 1, 28). Se arată aici că omul trebuie să fie conducătorul creației, nu în sens despotice, ci ducând-o pe aceasta la împlinirea potențelor pe care Dumnezeu le-a pus în ea. Aceste potențe sau rațiuni ale lucrurilor sunt în strânsă legătură cu cele ale persoanei umane și de aceea actualizarea lor în om, duce și la actualizarea lor în natura înconjurătoare.¹⁹

Creat după Chipul lui Dumnezeu, omul parcurge împreună cu întreaga natură drumul spre asemanarea cu El. Doar astfel, omul devine „arhon”, conducător al universului pe care îl umanizează și prin care, lucrând în el și dialogând și prin el cu Creatorul, se ridică spre împlinirea logosului său, spre îndumnezeire, oferindu-se pe sine și întreaga creație comuniunii de iubire intratrinitară.²⁰ Lumea se unește cu Dumnezeu și prin rațiunea omului.²¹

¹⁵ N. CRAINIC, *Sfințenia, împlinirea umanului...*, p. 164.

¹⁶ Pr. Prof. Vasile RĂDUCĂ, „Grija Bisericii față de mediul ambiant”, în *Studii Teologice*, nr. 3/1990, p. 113.

¹⁷ Radu Dorin MICU, *Dialoguri cu Dan Ciacir Pentru o Ortodoxie Realistă*, Ed. Anastasia, 2002, p. 52.

¹⁸ Ioannis ZIZIOLAS, *Creația ca Euharistie*, Ed. IBM BOR, București, 1999, pp. 73–74.

¹⁹ P. SHERWOOD, *St. Maximus the confessor: The ascetic life...* pp. 52–53.

²⁰ I. ZIZIOLAS, *Creația ca Euharistie*, p. 37.

²¹ Diac. D. GLIGORE, *Sacerdoțiul omului...*, p. 86.

Observăm că omul are un rol deosebit în planul divin. Fiul lui Dumnezeu Însuși S-a făcut om, arătând astfel că prin această faptură poate veni sfințirea lumii. Omul a fost creat cu această vocație de a fi cel pe care Fiul lui Dumnezeu enipostaziindu-l, să poate realiza unirea creaturii cu Creatorul: „*Propriu-zis toată creația adunată în om e un om lărgit și nimic mai mult sau mai puțin. Ea se completează ca un întreg prin convergența părților ei în om (...). Iar în om nu se împlinește și nu se adună creația ca într-un întreg sau ca într-un om reunificat, decât pentru că el și-a găsit această întregire sau calitatea unui om complet în Hristos (...) în care legătura creaturii cu Creatorul se manifestă în gradul culminant, în claritatea maximă.*”²²

Așadar, există o strânsă legătură între întruparea Cuvântului, îndumnezeirea omului și prin el, a creației. De fapt, ele fac parte din unul și același plan al lui Dumnezeu care a creat tot ce există din dragoste și pentru împătășirea de Sine în har.²³

Sfântul Maxim Mărturisitorul spune că, făcându-Se om, Hristos realizează atât misiunea pe care o avea Adam de îndeplinit, cât și desăvârșirea ei prin depășirea searației dintre creat și necreat. Mântuitorul îl unifică mai întâi pe om în interiorul naturii sale, arătând astfel că acesta din urmă ocupă o poziție deosebită în planul divin²⁴—Omul a fost creat încă de la început cu vocația de a recapitula în sine întreaga creație și de a mijloci unirea ei cu Dumnezeu²⁵. Apoi, îl unește cu întreaga creație, săvârșind celelalte medieri, urmând să îl unească mai apoi și cu Dumnezeu în măsura în care omul se deschide primirii darurilor unirii ipostatice. Hristos îl ajută astfel pe om să depășească cele trei lucruri care îl desprăteau de Dumnezeu: firea, păcatul și moartea. Limitarea firii este depășită prin enipostazierea firii umane de către Logosul divin și prin săvârșirea medierii dintre creat și necreat. Păcatul este depășit prin răscumpărarea adusă prin jertfa de pe cruce, iar moartea prin înviere.²⁶

Aceste efecte ale lucrărilor lui Hristos se răsfrâng însă și asupra creației care este în legătură ontologică cu omul. Lucrând asupra firii umane, Mântuitorul lucrează și asupra creației întregi. Asumând o parte a naturii create, Hristos pune în creație un ferment ce acționează eliberând lumea de păcat și conducând-o la îndumnezeirea pentru care a fost creată.²⁷ Hristos face acest dar lumii, însă numai ca posibilitate, ca virtualitate care urmează să fie actualizată peste veacuri prin extensiunea Sa socială, Biserica.²⁸ În interiorul ei, Hristos acționează în continuare prin omul care a devenit receptacolul al preoției Sale și împărtășește harul mântuitor și îndumnezeitor în primul rând oamenilor, dar și creației întregi.

2. VOCAȚIA SACERDOTALĂ A OMULUI ÎN RAPORT CU LUMEA

Sacerdoțiul omului implică organizarea creației ca dat hărăzit de Dumnezeu nu doar să supraviețuiască, ci să fie și consacrată prin mâinile omului. Omul acționează asupra ei și o

²² Pr. Prof. Dr. D. STĂNILOAE, notă explicativă, în SFÂNTUL MAXIM MĂRTURISITORUL, *Ambigua*, vol. 80, PSB 80, trad. Pr. Prof. Dr. D. STĂNILOAE, Ed. IBM BOR, București, 1983, pp. 266–267.

²³ M. Th DISDIER, „Les fondements dogmatiques de la spiritualité de saint Maxime le Confesseur”, *Revue des études byzantines* 29, 159 (1930), Persée-Portail des revues scientifiques en SHS, p. 312.

²⁴ SFÂNTUL MAXIM MĂRTURISITORUL, *Ambigua*, Io., 41, coll. PG 91,1309D-1312B [trad. rom. SFÂNTUL MAXIM MĂRTURISITORUL, *Ambigua*, Io. 41, pp. 265-266]

²⁵ SFÂNTUL ATANASIE CEL MARE, *Epistolae ad Serapionem*, I, 25, PG 26, 589B [trad. rom. SFÂNTUL ATANASIE CEL MARE, „Epistole către Serapion”, I, 25, în: *Scrieri. Partea a II-a, PSB 16*, E.I.B.M.B.O.R., Bucuresti, 1988, p. 55].

²⁶ Panayotis NELLAS, *Omul, animal îndumnezeit*, trad. Diac. Ioan I. ICĂ JR, Ed. Deisis, Sibiu, 2009, p. 130.

²⁷ Myrrha LOT-BORODINE, *Îndumnezeirea omului*, Ed. Sophia, București, 2019, pp. 203–207.

²⁸ Lionel AUDET, „Notre participation au sacerdoce du Christ : étude sur le caractère sacramental (II)”, *Laval théologique et philosophique*, 1 (2) (1945), p. 112.

face obiect al lucrării sale preoțești. În acest sacerdoțiu al lui, există două dimensiuni care-i permit omului să-și împlinească scopul de verigă de legătură între Dumnezeu și creație.

Prima este dimensiunea ipostatică, în care omul devine reprezentant al lumii. Este o lucrare în care peste creație se pune o pecete umană; într-un fel, omul încorporează toată creația sau mai bine spus, o face parte integrantă a unui tot unitar, al cărui cap este el. Am putea asemăna acest lucru cu modul în care Hristos asumă natura umană. În fel asemănător, și omul enipostaziază întreg cosmosul.

A doua dimensiune este cea extatică. Astfel, lumea este raportată la Dumnezeu și oferită Lui ca jertfă, ca „ale Tale dintru ale Tale”. În acest fel, lumea, prin om, își depășește limitele și, în stare de jertfă, devine părtaşă în har Dumnezeirii. Omul ia lumea în mâinile sale și o raportează la Dumnezeu. Creația este astfel eliberată din limitele ei, având posibilitatea de a exista cu adevărat și de a fi ferită de tendința naturală de a se întoarce în nimicul din care a fost luată. Totodată, omul își îndeplinește menirea de preot al creației devenind el însuși împreună-autor cu Dumnezeu al noii creații în Hristos și asemănându-se Creatorului; unind creația cu Dumnezeu își îndeplinește și el chemarea de a transforma chipul în asemănare.²⁹

Exemplul cel mai potrivit al îndeplinirii de către om a acestei misiuni este Sfânta Liturghie, unde omul preia elementele naturale, grâul și strugurii, și pune peste ele pecetea umană, transformându-le în pâine și vin. Aceasta este dimensiunea ipostatică a sacerdoțiului său. Mai departe, pune darurile în fața Creatorului. Acesta din urmă le sfințește, mai exact le preface în trupul și sângele lui Hristos, îndumnezeind astfel o parte a creației materiale și le dăruiește din nou omului ca să se sfințească și el și întreaga lume pusă în legătură cu el, prin intermediul lor.³⁰

Această imagine este pregustarea realității eshatologice, când Dumnezeu va fi totul în toate.³¹ Privind această lucrare prin prisma transfigurării lumii după Adevăr, putem spune că omul, înrâurit de conștiința Adevărului Hristos, ia elementele creației și le pecetluiește, transformându-le în pâine și vin, săvârșindu-și lucrarea preoției universale; mai apoi, prin preot, pune creația în fața lui Dumnezeu care o transformă după Adevărul Hristos. Acesta Se împărtășește mai apoi omului prin Trupul și Sângele Său și actualizează chipul Adevărului care este în el. Astfel, unit cu Hristos, omul proiectează asupra întregii lumi starea la care a ajuns, actualizând în ea potențialul pus acolo de la creație.

Trebuie spus și că punerea înainte a creației în cadrul Sfintei Jertfe, nu ignoră faptul că ea a fost pervertită de căderea lui Adam, ci dimpotrivă, ea este sfințită în forma actuală. Nici lucrarea mântuitoare a lui Hristos nu a readus creația în starea de dinainte de cădere, ci a pus-o pe o treptă mai înaltă decât în starea paradisiacă; lumea poate deveni acum Biserică, adică trup al lui Hristos.³² Păcatul a tăiat omul și prin el întreaga lume de la viața lui Dumnezeu, așa cum este tăiată o viță de vie din tulpină; Dumnezeu însă nu a lăsat creația Sa să se usuce, așa cum se întâmplă cu o vie tăiată din butuc, ci a altoit-o în Hristos și o hrănește permanent prin Sfintele Taine care sunt sistemul circulator ce hrănește totul precum vița mlădițele³³ (Ioan 15, 1-8).

Raționalitatea naturii își găsește împlinirea ei supremă în realizarea sensului ultim al existenței umane, în unirea omului cu Dumnezeu, sensul sau rațiunea supremă la care va fi

²⁹ I. ZIZIOULAS, *Creația ca Euharistie*, p. 89.

³⁰ L. AUDET, „Notre participation au sacerdoce du Christ...”, pp. 115–116.

³¹ I. ZIZIOULAS, *Creația ca Euharistie*, pp. 14–15.

³² P. NELLAS, *Omul, animal îndumnezeit*, p. 158.

³³ P. NELLAS, *Omul, animal îndumnezeit*, p. 156.

părtașă și natura.”³⁴ Această unire a omului cu Dumnezeu nu este doar spirituală, ci cuprinde omul ca întreg, trup și suflet. Atunci când „Hristos ia chip” în ființa umană și trupul se transfigurează, antrenând cu el și materia din care este alcătuită natura. Icoana acestui fapt sunt sfintele moaște, care depășesc materialitatea și se ridică mai presus de fire. Ele sunt exemplul cel mai grăitor al umplerii de har a lumii materiale prin trupul îndumnezeit al omului.³⁵

În virtutea legăturii indisolubile dintre trup și suflet, nu doar acesta din urmă se îndumnezeiește, ci se unește cu Dumnezeu omul ca întreg. Astfel și trupul este stăbătit de energiile necreate și transfigurat. Lucrul acesta se observă cel mai clar în faptul că trupurile sfinților sunt deasupra legilor firești ale descompunerii și chiar au proprietăți deosebite de alte trupuri. Faptul că trupurile sfinților, sau cum le numim în ortodoxie, sfintele moaște, se mențin într-o stare de incoruptibilitate reprezintă pregustarea nesticăciunii de la sfârșitul veacurilor: „Căci știm că, dacă acest cort, locuința noastră pământească, se va strica, avem zidire de la Dumnezeu, casă nefăcută de mână, veșnică, în ceruri. Căci de aceea și suspinăm, în acest trup, dorind să ne îmbrăcăm cu locuința noastră cea din cer, dacă totuși vom fi găsiți îmbrăcați, iar nu goi. Că noi, cei ce suntem în cortul acesta, suspinăm îngreuiți, de vreme ce dorim să nu ne scoatem haina noastră, ci să ne îmbrăcăm cu cealaltă pe deasupra, ca ceea ce este muritor să fie înghițit de viață. Iar Cel ce ne-a făcut spre aceasta este Dumnezeu, Care ne-a dat nouă arvuna Duhului.” (II Cor. 5, 1-5)

Sfintele moaște se mențin într-o stare de nesticăciune pentru că harul îndumnezeitor care a lucrat în ele în timpul vieții persistă și după moarte.³⁶ Mai mult, datorită legăturii ontologice dintre trup și suflet care nu se rupe definitiv nici după moarte, starea de îndumnezeire a sfinților se transmite în continuare trupurilor lăsate pe pământ. Astfel puterile sufletești și harul de care se împărtășește sfântul în Împărăția lui Dumnezeu străbat cele două lumi răsfrângându-se și asupra trupului.³⁷ Se vede aici încă odată împlinirea în persoana sfinților a medierilor³⁸ despre care vorbește Sfântul Maxim, medieri în virtutea cărora, la sfârșit, nu vor mai exista granițe între lumi.³⁹ Astfel, starea la care ajung sfinții și trupurile lor este o arvună a desăvârșirii eshatologice.⁴⁰

Mai trebuie spus și că trupurile îndumnezeite ale sfinților nu păstrează energiile necreate doar în ele însele, ci devin centre de iradiere, împărtășind mai departe harul care le străbate. De aceea, pământul care primește trupul unui om îndumnezeit se sfințește prin acest trup. Mai mult, prin faptul că anumite elemente ale trupului uman umplut de Duhul Sfânt trec după moarte în materia generală, duc la sfințirea întregii lumi. Trupul omului are astfel și această menire, să fie așezat în pământ ca un ferment care să dospescă întreaga creație și să o ducă la împlinirea planului pe care Dumnezeu îl are în legătură cu ea. Se arată în acest fel

³⁴ Pr. Prof. Dr. D. STĂNILOAE, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. I, p. 250.

³⁵ Thomas HEAD, „The Cult of the Saints and Their Relics”, în: *On-line Reference Book for Medieval Studies* (1999), < https://www.hagiographysociety.org/wp-content/uploads/2013/03/Head_Cult-of-Saints.pdf >, 14 decembrie 2022.

³⁶ Karl Christian FELMY, *Dogmatica experienței ecleziale*, trad. Pr. Prof. Dr. Ioan ICĂ, Deisis, Sibiu, 1999, p. 312.

³⁷ Pr. Prof. Dr. D. STĂNILOAE, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. III, E.I.B.M.O., București, 2010, p. 366.

³⁸ SFÂNTUL MAXIM MĂRTURISITORUL, *Ambigua*, Io., 41, PG 91, 1305B-1308C [trad. rom. SFÂNTUL MAXIM MĂRTURISITORUL, *Ambigua*, Io. 41, pp. 260-262]

³⁹ Lars THUMBERG, *Microcosm and Mediator. The Theological Anthropology of Maximus the Confessor*, Open Court Publishing Company, Illinois, 1995, p. 391.

⁴⁰ Pr. Prof. Dr. D. STĂNILOAE, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. III, p. 366.

încă odată menirea omului de sfințitor al creației, fiindcă umple de harul lui Dumnezeu lumea prin simpla sa prezență în ea cu trupul său îndumnezeit.

Vedem că spiritualitatea noastră nu se reduce la umanitate, ci trebuie trăită în serviciul scopului răscumpărător și transformator al lui Dumnezeu care îmbrățișează întreaga creație.⁴¹ Prin conlucrarea sufletului cu harul dumnezeiesc, omul începe, asemenea lui Hristos, prin tansfigurarea propriului trup, să lucreze la spiritualizarea întregului univers, pentru ca toată creația să fie umplută de slava Creatorului a toate.

Observăm din toate cele expuse mai sus că omul a fost înzestrat de Dumnezeu cu vocația de a mijloci sfințirea creației. În acest scop a fost creat ca sinteză a tot ce există, el făcând parte atât din lumea materială prin trup, cât și din cea spirituală prin suflet. Astfel, vedem că vocația aceasta nu este numai o misiune încredințată de Dumnezeu printr-o hotărâre luată la un moment dat, ci omul a fost creat astfel încât să corespundă chemării de preot al creației. Sfântul Maxim Mărturisitorul spune în acest sens: „*El (omul) are, în chip natural, prin însușirile părților sale de a fi în relație cu toate extremitățile, puterea de unire, prin mijlocirile dintre toate extremitățile. Prin această putere completându-se modul creării prin cauză a celor împărțite, omul avea să facă arătată prin sine marea taină a țintei dumnezeiești: unirea armonioasă a extremităților din făpturi între ele, unire ce înaintează în sus și pe rând de la cele imediate la cele mai îndepărtate și de la cele mai de jos la cele mai înalte, sfârșindu-se în Dumnezeu. Pentru aceasta a introdus între făpturi ca pe cel din urmă pe om, ca pe o legătură naturală ce mijlocește prin părțile sale între extremitățile universului și aduce în sine la unitate cele desprășite după fire printr-o mare distanță. Aceasta pentru că omul, prin unirea prin care pe toate le adună la Dumnezeu ca la Cauzatorul lor, începând de la despărțirea sa de mai înainte și înaintând apoi prin cele de la mijloc, pe rând și treptat, să ia în Dumnezeu, în Care nu e împărțire, prin unirea cu El, sfârșitul urcușului înalt săvârșit prin toate.(...)În sfârșit, după toate acestea, unește prin iubire și firea creată cu cea necreată(...), omul se află întreg și în chip integral într-o întrepătrundere (perihoreză) cu Dumnezeu întreg, devenit tot ce este și Dumnezeu, afară de identitatea după ființă. El îl are pe Dumnezeu Însuși întreg, în locul său însuși, și agonisește ca răsplată atotonică a urcușului pe Dumnezeu Însuși ca țintă finală a mișcării celor ce se mișcă și ca stabilitate neclintită și nemișcată a celor purtate de el, și ca graniță și margine nehotărnicită și nesfârșită a toată granița și regula și legea, rațiunea (logos) și mintea și firea.*”⁴²

În om, a așezat Dumnezeu, prin chipul Său după care l-a creat, rațiunile întregii existențe, pentru că pe el avea să îl enipostazieze Logosul divin pentru a uni creatura cu Creatorul. Pentru unirea umanității cu dumnezeirea, în persoana lui Hristos, a fost creat omul, pentru că doar prin această unire omul și Dumnezeu puteau veni în maximă apropiere.

CONCLUZII

Enipostaziind firea umană, Hristos dă omului posibilitatea, ca deschizându-se harului și conlucrând cu el, să actualizeze și la nivel personal unirea dintre firea omenească și cea dumnezeiască ce s-a produs în Persoana Fiului. Omul se deschide lui Hristos, pentru ca Acesta să lucreze și să ia chip în el, iar omul, prin hristificarea propriului trup, să lucreze la sfințirea întregului univers, pentru ca toată creația să fie umplută de slava Creatorului a toate.

⁴¹ Pr. Prof. Dr. Dumitru POPESCU, *Teologie și cultură*, E.I.B.M.B.O.R., București, 1996, p. 124.

⁴² Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Ambigua*, Io., 41, PG 91, 1305B-1308C [trad. rom. SFÂNTUL MAXIM MĂRTURISITORUL, *Ambigua*, Io. 41, pp. 260-262]

Omul se unește cu Hristos, iar Hristos lucrează în tandem cu el la umplerea de har întregii creații.

Conclucrarea aceasta, în care actele lui Dumnezeu se lucrează prin cele ale omului și care este o vocație ființială a sa, poartă numele de preoție sau sacerdoțiu (ne ne referim neapărat la preoția sacramentală, ci mai mult la cea universală care este fundament al celei speciale). Omul este, în concluzie, ontologic preot al creației, având un rol crucial în desăvârșirea cosmosului.

BIBLIOGRAFIE:

- [1.] *H KAINH ΔΙΑΘΗΚΗ*, Ελληνική Βιβλική Εταιρεία, Αθήνα, 2016.
- [2.] *The King James Bible*, <https://kingjames.bible>.
- [3.] SFÂNTUL ATANASIE CEL MARE, *Epistolae ad Serapionem* în Jacques-Paul MIGNE (ed.), *Patrologiae Cursus Completus, Series graeca*, vol. 26, 529A-676C.
- [4.] SFÂNTUL ATANASIE CEL MARE, *Oratio de Incarnatione Verbi*, în Jacques-Paul MIGNE (ed.), *Patrologiae Cursus Completus, Series graeca*, vol. 25, 95D-197A.
- [5.] SFÂNTUL ATANASIE CEL MARE, *Despre întruparea Cuvântului*, în PSB 15, traducere, introducere și note Pr. Prof. Dr. Dumitru STĂNILOAE, E.I.B.M.B.O.R., București, 1987, pp. 87-156.
- [6.] SFÂNTUL DIONISIE AREOPAGITUL, *De Divinis Nominibus* în Jacques-Paul MIGNE (ed.), *Patrologiae Cursus Completus, Series graeca*, vol. 3, 585A-996B.
- [7.] SFÂNTUL DIONISIE AREOPAGITUL, *Despre Numirile Dumnezeiești*, în *Opere complete*, traducere de PR. PROF. DR. DUMITRU STĂNILOAE, Ed. Paideia, București, 1996.
- [8.] SFÂNTUL GRIGORIE DE NYSSA, *De homini opificio*, în Jacques-Paul MIGNE (ed.), *Patrologiae Cursus Completus, Series graeca*, vol. 44, 123D-256C.
- [9.] SFÂNTUL GRIGORIE DE NYSSA, *Despre facerea omului*, în PSB 30, traducere de PR. PROF. DR. TEODOR BODOGAE, E.I.B.M.B.O.R., București, 1998, pp. 15-91.
- [10.] SFÂNTUL GRIGORIE PALAMA, *Prosopopia*, în Jacques-Paul MIGNE (ed.), *Patrologiae Cursus Completus, Series graeca*, vol. 25, 959D-988B.
- [11.] SFÂNTUL GRIGORIE PALAMA, *Despre împărțirea dumnezeiască*, în *Filocalia 7*, traducere de PR. PROF. DR. DUMITRU STĂNILOAE, E.I.B.M.B.O.R., București, 1977, 374-423.
- [12.] SFÂNTUL IOAN DAMASCHIN, *Expositio fidei orthodoxae*, în Jacques-Paul MIGNE (ed.), *Patrologiae Cursus Completus, Series graeca*, vol. 94, 790A-1228A.
- [13.] SFÂNTUL MAXIM MĂRTURISITORUL, *Ambigua*, în Jacques-Paul MIGNE (ed.), *Patrologiae Cursus Completus, Series graeca*, vol. 91, 1031A-1418C.
- [14.] SFÂNTUL MAXIM MĂRTURISITORUL, *Ambigua*, în PSB 80, traducere de PR. PROF. DR. DUMITRU STĂNILOAE, E.I.B.M.B.O.R., București, 1983.
- [15.] SFÂNTUL MAXIM MĂRTURISITORUL, *Quaestiones ad Thalassium* în Jacques-Paul MIGNE (ed.), *Patrologiae Cursus Completus, Series graeca*, vol. 90, 243D-786B.
- [16.] SFÂNTUL MAXIM MĂRTURISITORUL, *Răspunsuri către Talasie* (Filocalia 3), traducere de PR. PROF. DR. DUMITRU STĂNILOAE, *Apologeticum*, București, 2005.
- [17.] SFÂNTUL NICHITA STITHATUL, *Despre Suflet*, traducere de PR. ION ANDREI GH. ȚÂRLESCU, Andreas, București, 2012.

DICȚIONARE

- [18.] BRIA, PR. PROF. DR. ION, *Dicționar de Teologie Ortodoxă*, Ed. IBMBOR, București, 1994.
- [19.] *Dicționar Explicativ al Limbii Române*, Ed. Univers Enciclopedic, București, 1998.
- [20.] DOUGLAS, J. D., *Dicționar biblic*, Ed. Cartea Creștină, Oradea, 1995.
- [21.] IONESCU, PR. RĂZVAN; LEMENI, ADRIAN, *Dicționar de Teologie Ortodoxă și Știință*, Ed. Doxologia, Iași, 2016.

CĂRȚI DE SPECIALITATE

- [22.] BERNEA, ERNEST, *Criza lumii moderne*, Ed. Predania, București, 2011.
- [23.] BLONDEL, MAURICE, *L'action*, vol. I, Librairie Felix Alcan, Paris, 1936.
- [24.] BUBER, MARTIN, *EU și TU*, traducere de ȘTEFAN AUGUSTIN DOINAȘ, Ed. Humanitas, București, 1992.
- [25.] CRAINIC, NICHIFOR, *Sfințenia, împlinirea umanului: curs de teologie mistică*, Trinitas, Iași, 1993.
- [26.] CROUZEL, HENRI, *Théologie de l'image de Dieu chez Origène*, Aubier, Paris, 1956.

- [27.] EVDOKIMOV, PAUL, *Ortodoxia*, traducere de IRINEU IOAN POPA, E.I.B.M.B.O.R., București, 1996.
- [28.] FELMY, KARL CHRISTIAN, *Dogmatica experienței ecleziale*, traducere de PR. PROF. DR. IOAN ICĂ, Ed. Deisis, Sibiu, 1999.
- [29.] GLIGORE, DIAC. DANIEL, *Sacerdoțiul omului. Omul ca preot al creației*, Ed. Dacpress, Curtea de Argeș, 2004.
- [30.] GROSS, JULES, *La Divinisation du chrétien d'après les Pères grecs*, Gabalda, Paris, 1938.
- [31.] HARE, R. M., *Platon*, trad. Matei Pleșu, Ed. Humanitas, București, 1997.
- [32.] LEMENI, ADRIAN, *Adevăr și demonstrație. De la incompletitudinea lui Gödel la vederea mai presus de orice înțelegere a Sfântului Grigorie Palama*, Ed. Basilica, București, 2019.
- [33.] LARCHET, JEAN-CLAUDE, *La divinisation de l'homme selon saint Maxime le Confesseur*, Editions du Cerf, Paris, 1996.
- [34.] LARCHET, JEAN-CLAUDE, *Îndumnezeirea omului la Sfântul Maxim Mărturisitorul*, traducere de MARINELA BOJIN, Ed. Basilica, București, 2019.
- [35.] LARCHET, JEAN-CLAUDE, *Viața sacramentală*, traducere de MARINELA BOJIN, Ed. Basilica, 2015.
- [36.] LOT-BORODINE, MYRRHA, *Îndumnezeirea omului*, Sophia, București, 2019.
- [37.] LOSSKY, VLADIMIR, *Teologia dogmatică*, trad. Pr. Dr. Cristian Galeriu, Ed. Anastasia, București, 2014.
- [38.] MICU, RADU DORIN, *Dialoguri cu Dan Ciacir Pentru o Ortodoxie Realistă*, Ed. Anastasia, 2002.
- [39.] *Molitifelnic*, E.I.B.M.B.O.R., București, 2002.
- [40.] NELLAS, PANAYOTIS, *Omul, animal îndumnezeit*, trad. diac. Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 2009.
- [41.] *Patericul sau apoftegmele Părinților din pustia Egiptului*, traducere de DAN UNGUREANU, Ed. Învierea, Timișoara, 2009.
- [42.] PETERSON, JORDAN B., *Maps of meaning. The architecture of belief*, Routledge, London, 1999.
- [43.] POPESCU, PR. PROF. DR. DUMITRU, *Teologie și cultură*, E.I.B.M.B.O.R., București, 1996.
- [44.] POPOVICI, SFÂNTUL IUSTIN, *Dogmatica Bisericii Ortodoxe*, vol. I, traducere de DIAC. ZARKO MARKOVSKI, Ed. Doxologia, Iași, 2016.
- [45.] RUSSELL, NORMAN, *The doctrine of deification in the Greek patristic tradition* (The Oxford early Christian studies), Oxford University Press, Oxford ; New York, 2004.
- [46.] SHERWOOD, POLYCARP, *St. Maximus the confessor: The ascetic life. The four centuries on charity*, Longmans, Green and Co, Londra, 1955.
- [47.] STĂNILOAE, PR. PROF. DR. DUMITRU, *Ascetica și Mistica Bisericii Ortodoxe*, Ed. IBMBOR, București, 2002.
- [48.] STĂNILOAE, PR. PROF. DR. DUMITRU, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. I, E.I.B.M.O., București, 2010.
- [49.] STĂNILOAE, PR. PROF. DR. DUMITRU, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. III, E.I.B.M.O., București, 2010.
- [50.] STĂNILOAE, PR. PROF. DR. DUMITRU, *Viața și învățătura Sfântului Grigorie Palama*, Ed. IBMBOR, București, 2006.
- [51.] STĂNILOAE, PR. PROF. DR. DUMITRU, *Iisus Hristos sau Restaurarea omului*, Ed. Omniscope, Craiova, 1993.
- [52.] THUMBERG, LARS, *Microcosm and Mediator. The Theological Anthropology of Maximus the Confessor*, Open Court Publishing Company, Illinois, 1995.
- [53.] ZIZIOULAS, IOANNIS, *Creația ca Euharistie*, Ed. IBMBOR, București, 1999.

ARTICOLE ȘI STUDII

- [54.] AUDET, LIONEL, „Notre participation au sacerdoce du Christ : étude sur le caractère sacramentel (II)”, *Laval théologique et philosophique*, 1 (2) (1945), pp. 110–130.
- [55.] BUTE, PR. LECT. UNIV. DR. SORIN, „Creștinul în cetate”, în *Almanah Bisericesc*, Arhiepiscopia Târgoviștei, Târgoviște, 2019, 175-181.
- [56.] DISDIER, M. TH, „Les fondements dogmatiques de la spiritualité de saint Maxime le Confesseur”, *Revue des études byzantines* 29, 159 (1930), Persée-Portail des revues scientifiques en SHS, pp. 296–313.
- [57.] RĂDUCĂ, PR. PROF. DR. VASILE, „Grija Bisericii față de mediul ambiant”, în *Studii Teologice*, nr. 3/1990, pp. 105-19.
- [58.] STĂNILOAE, PR. PROF. DR., DUMITRU, *Taina Euharistiei, izvor de viață spirituală în Ortodoxie*, în *Ortodoxia XXXI* (1979), nr. 3-4.
- [59.] TODORAN, PR. PROF., ISIDOR, *Starea paradisiacă a omului și cea de după cădere*, în *Ortodoxia VII* (1955), nr. 1.

SURSE WEB

[60.] HEAD, THOMAS, „The Cult of the Saints and Their Relics”, *On-line Reference Book for Medieval Studies* (1999), accesat ultima dată la 14.12.2022 la URL: https://www.hagiographysociety.org/wp-content/uploads/2013/03/Head_Cult-of-Saints.pdf.

[61.] MIGNE, Jacques Paul, *Patrologiae Cursus Completus. Series Graeca*, accesat ultima dată la 19.12.2022 la URL: <http://patristica.net/graeca/>.

[62.] MIGNE, Jacques Paul, *Patrologiae Cursus Completus. Series Latina*, accesat ultima dată la 19.12.2022 la URL: <http://patristica.net/latina/>.